

בתמימות...

תמים תהיה עם ה' אלהיך. (דברים י"ח, י"ג)

התהלך עמו בתמימות... ומה שיבוא עליך - קבל בתמימות. (רש"י)

מילות התואר "תם" ו"תמים" משמשות בעברית המודרנית לתיאור דמותו של אדם נאיבי, התוהה כילד על הסובב אותו בלי להבין בדיוק מה קורה פה... ומי ומה, וכמה ולמה... כך - דרך משל - אומרת הנערה המפוכחת לאהובה התמים בשירו הציני של דני סנדרסון: "הו דון קישוט - אל תהיה כל כך תמים בעולם, ילד, אין מקום לסתם חולמים"... אין ספק שאת ההשראה למשמעות זו של "תם" ו"תמים" נטלה השפה המודרנית מלשון חז"ל, המכנים את הבן השלישי שבהגדה בשם "תם", ומתארים אותו כמי שאינו מסוגל להבחין בפרטים - כמו הבן החכם - אלא רק לשאול בתמימות ילדותית: "מה זאת?". ברם, בלשון המקרא, נודעת למילים "תם" ו"תמים" משמעות שונה לחלוטין. "תם" במקרא - משמעותו שלם, והאנשים התמימים הינם אנשים צדיקים, השלמים באמונתם ובאורחות חייהם. כך מכונה נח:

איש צדיק תמים. (בראשית ו', ט')

ובתרגום אונקלוס: **גבר זכאי שלים.**

וכך קורא ריבון העולמים לאברהם: **התהלך לפני והיה תמים.** (י"ז, אי)

ואף כאן מתרגם אונקלוס:

פלח אתי (עבוד אותי) והווי שלים.

גם שם התואר "תם" - שורשו תמ"ם ומשמעותו זהה. על כן נקרא יעקב אבינו: **איש תם.**

(כ"ה, כ"ז) ובאונקלוס:

גבר שלים.

וכן מכונה גם איוב: תם וישר וירא אלוהים וסר מרע. (**איוב א', אי**)

ובכן, יש לתהות: כיצד נתגלגלו הדברים, עד שהפכו ה"תם" וה"תמים", מאנשים שלמים - לנאיביים?

"תמים תהיה!"

דומה שהמפתח ל"מטמורפזה" זו נעוץ בפירושו של רש"י לפסוק בפרשתנו: **תמים תהיה**

עם ה' אלהיך. (דברים י"ח, י"ג)

לכאורה, אף בפסוק זה, "תמים" - פירושו 'שלם' וכך אכן מתרגם אונקלוס הנאמן לדרכו:

שלים תהיה בדחלתא דה' אלוהך (שלם תהיה ביראת ה' אלוהיך).

אלא שכאן, מן הראוי לבחון מילה זו בהקשר הפרשה כולה.

פרשתנו עוסקת בתועבות עמי כנען, ומתמקדת במעשי כשפים שאפיינו אותם. וכך נאמר בה:

לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש,

קיסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף.

וחבר חבר ושאל אוב ויד-עני ודרש אל המתים.

כי תועבת ה' כל עשה אלה

ובגלל התועבת האלה ה' אלוהיך מוריש אותם מפניך.

תמים תהיה עם ה' אלוהיך. (דברים י"ח, י"ג-י"ג)

הציווי "תמים תהיה", הבא על רקע מעשי הכשפים, ניתן אמנם לבארו כדרישה להיות שלם ביראת ה' ולא להיגרר אחרי תועבות הכרוכות בעבודה זרה, אך לפי הסבר זה, די היה לכתוב: 'ויראת מאלוהיך', כדרך שנאמר פעמים רבות בתורה, ולא היה צורך לנקוט בלשון כה מיוחדת - "תמים תהיה".

נראה, אפוא, שהתביעה "תמים תהיה" נובעת מהחובה להתרחק מעולמם האפל של המכשפים ובעלי האוב, לא רק בשל הצדדים הפורמאליים של איסור העבודה הזרה, אלא בגלל עצם השלילה שב"מאגיה השחורה", המתיימרת לפענח את צפונות העתיד.

על רקע דברים אלה, יובן פירוש רש"י לביטוי זה:

"תמים תהיה" - התהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ולא תחקור אחרי העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך - קבל בתמימות, ואז תהיה "עם ה' אלוהיך" - עמו ולחלקו.

בשתי נקודות נבדל פירוש רש"י מתרגום אונקלוס:

א. המילה "תמים" - לדברי רש"י, עיקר עניינה - פשטות ואי-התחכמות, המזכירה תום ילדות;

ב. הסיפא - "עם ה' אלוהיך" - לפי פירוש רש"י, אינה המשך ישיר ל"תמים תהיה", אלא תוצאה וגמול: אם תהיה תמים, או אז תזכה להיות "עם ה' אלוהיך".

"כהד כבשי דרחמנא - למה לך?"

מן הראוי להדגיש: פירוש ייחודי זה, ההולם כל כך את דמותו התמה והתמימה של רש"י, לא בא להוריד את האדם המאמין ממדרגת 'חכם' למדרגת 'תם'. אדרבה, פירוש זה קובע: התמים האמיתי אינו זקוק לכל החכמות הנסותרות החוקרות את העתידות, מפני שבשבילו עצם "קרבת אלוהים לי טוב" (תהילים ע"ג, כ"ח), והדבקות בה' יתברך - היא כל שכרו. בעקבות פירוש רש"י, מונה ר' משה מקוצי בספרו סמ"ק (ספר מצוות קטן), את הדרישה "תמים תהיה" כאחת מתרי"ג המצוות, והוא מבארה בזו הלשון:

להיות תמים - פירושו שלא ישאל בכלדיים (החוזים בכוכבים) לידע עתידות, אלא יאמר:

מה שירצה הבורא - יהיה. כדאמרין במסכת ברבות: "בהדי כבשי דרחמנא - למה לך?"

ביטוי זה - "בהדי כבשי דרחמנא - למה לך?" - מאיר באור יקרות את פירושו של רש"י, וכדי להבינו על בריו, עלינו להתבונן במקום בו הוא מופיע, במסכת ברכות (י ע"א). הגמרא שם דנה בהרחבה בדברי ישעיהו הנביא, הבא אל חזקיה מלך יהודה ומבשר לו בשורה קשה:

כה אמר ה' - צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה. (ישעיהו ל"ח, א')

על כך מוסיפה הגמרא דרשיח שהתרחש, כביכול, ביניהם: אמר לו חזקיה לישעיה: על מה כל זאת?

אמר לו: משום שלא עסקת בפריה ורביה (שלא נשאת אשה).

אמר לו ישעיה: **בהדי כבשי דרחמנא למה לך** (מה לך ולסתריו של ריבונו של עולם) **!?**

מה שמופקד עליך לעשות (לעסוק בפריה ורביה) - **עשה, ומה שנח לקב"ה - יעשה!**

אמר לו חזקיה: אם כן, תן לי את בתך (חפצי-בה), אולי תגרום זכותי וזכותך ויצאו ממני בנים מעולים.

אמר לו: כבר נגזרה עליך גזירה.

אמר לו: בן אמוץ, כלה נבואתך וצא!

כך מקובלני מבית אבי אבא, אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים... שנאמר: "הן יקטלני - לו אייחל".

(רש"י: "מקובלני מבית אבי אבא" - דוד המלך, שראה את המלאך וחרבו שלופה בידו, ולא מנע עצמו מן הרחמים).

מיד: "ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה'... ויבך חזקיהו בבי גדול".

ואכן עלתה תפילתו של חזקיהו לבטל את הגזירה, כנאמר בהמשך: **ויהי דבר ה' אל ישעיהו לאמר:** הלוך ואמרת אל חזקיהו - כה אמר ה' אלוהי דוד אביך, שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעתך, הנני יוסף על ימך חמש עשרה שנה. (ל"ח, די).

כוחה של תפילה

מתון מדרש מופלא זה, נבקש לדלות שתי נקודות הקשורות זו בזו.

האחת: חזקיהו אכן ראה ברוח קודשו, ולא ב'אמצעים מאגיים' כי עתידים לצאת ממנו בנים שאינם מעולים, ולפיכך מובן רצונו להימנע מפרייה ורבייה. אך למרות זאת, מדרוך אותו ישעיהו שלא זו הדרך הנכונה בעבודת ה' אלא: "מה שמצווה עליך לעשות - עשה, ומה שטוב בעיני ה' - יעשה". ממש כפירוש רש"י ל"תמים תהיה": "אל תחקור אחרי העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך - קבל בתמימות".

הנקודה השנייה - עוד מופלאה מהראשונה. הנה עתה מתהפכים היוצרות, וישעיהו הנביא קובע נחרצות: כבר נגזרה גזירה ואין אפשרות לבטלה. אך דווקא חזקיהו, שהפנים עד תום את המסר: "בהדי כבשי דרחמנא - למה לך", מגלה לנו, שלא רק שאין לפעול על סמך 'הנחת העבודה' של גזירת העתיד, אלא שאין לקבלה כלל כאמת מוחלטת שלא ניתן לשנותה. לפיכך הוא משיב לישעיהו בעז: **בן אמוך, כלה נבואתך וצא!**

- כי תפילתי, הנובעת מקירות לבי, עומדת מעל לנבואתך, והיא מסוגלת לקרוע את רוע הגזירה ולשנות את העתיד מקצה אל קצה.

להיות נאיבי. כמו רש"י

בדברי חזקיהו גנחה המשמעות העמוקה למצוה: "תמים תהיה עם ה' אלוהיך". מי שמתמכר לחקר העתיד ורואה בו גזירה שאינה ניתנת לשינוי, עלול לאבד את האמונה התמימה בבחירה החופשית ולפקפק ביכולתה של התשובה לקרוע את רוע הגזירה. בכך הופך הוא להיות משועבד ל'פאטום' (גזירת הגורל), כמו בטרגדיות היווניות, שהטרגדיה שבהן מונחת לא רק בסופן המר, אלא בעצם השעבוד הטוטאלי לגזירת גורל שאין בכוח האדם להיחלץ ממנה.

על רקע הלך נפש פסימי זה, המשפיל את האדם עד דכא, באה התורה לשחרר את האדם מכבלי 'גזירות הגורל' של הקוסמים והמעונונים, האובות והידעונים וכל בעלי ההורוסקופים, המטמטמים את הלבבות מאז ועד היום...

יתר על כן: חז"ל מלמדים אותנו כי יש דבר העומד אפילו מעל לגזירת האמת של הנביא, והוא בא לידי ביטוי בדברי ה' לחזקיהו: **שמעתי את תפלתך, ראיתי את דמעתך.**

"לב יודע מרת נפשו!" עד כמה נוגעים דברים אלה לנו, כמה מייחלים אנו בימים אלה לבקוע את ערפילי מסן העתיד ולקבל תשובות לשאלות קשות הטורדות את המוח ואת הלב:

מה יהא עלינו נוכח הטרור הגובר? מי יחיה ומי ימות...?
מה יהא על מהלך שיבת ציון? ומה על מפעל ההתיישבות - האם יעקרו יישובים
מאדמתם?

ואימתי נזכה סוף סוף למעט שלוה? ולמקדש ומלכות?
ואימתי יבוא משיח צדקנו, "והוא ינהגנו על-מות"?
אך נוכח כל השאלות האלה, מלמד אותנו רש"י בפרשתנו: "התהלך עמו בתמימות, ותצפה
לו, ואל תחקור אחרי העתידות!"... ובחודש אלול - הבא לקראתך, דע לך כי עתידך בידך!
ועתיד זה תלוי - מעל לכול - בתפילתך, בתשובתך ובמעשיך! על כן, בתמימות 'הנאיבית'
של רש"י, אמור לעצמך והשב אל לבך:
תמים תהיה עם ה' אלוהיך.